

Rationel gudstro?

En redegørelse for og vurdering af Alvin Plantingas epistemologiske teori om teismens berettigelse

Emil Børty Nielsen

23-05-2013

Ord: 8997

Problemformulering:

Hvordan forstår Alvin Plantinga det epistemologiske forhold mellem tro og rationalitet med henblik på spørgsmålet, om det er rationelt at tro på Gud, og formår hans A/C-model at vise, at det er rationelt at tro på Gud?

Indhold

Abstract	4
1 Indledning.....	5
1.1 Alvin Plantinga	5
1.2 Problemet	5
1.3 <i>De jure</i> og <i>de facto</i> spørgsmålet.....	6
1.4 Opgavens opbygning	6
1.5 Begrebsafklaring: tro og Gud.....	6
2 Den klassiske forståelse af tro og rationalitet: Retfærdiggørelse	7
2.1 Klassisk foundationalisme og evidentialisme	7
2.2 Deontologi	8
2.3 <i>De jure</i> spørgsmålet.....	8
2.3.1 Selv-reference-problemet	8
2.3.2 Størstedelen af det vi tror på er ikke retfærdiggjort	8
2.3.3 Enhver kan være retfærdiggjort	9
3 Plantingas forståelse af tro og rationalitet: Berettigelse.....	10
3.1 Berettigelse.....	10
3.1.1 Kognitive evner	10
3.1.2 Designplan som sigter på sandhed	11
3.1.3 Korrekt funktion	11
3.1.4 Et passende miljø.....	11
3.2 Defeaters	11
3.3 Retfærdiggørelse kontra berettigelse	12
3.3 <i>De jure</i> spørgsmålet.....	12
4 Teismens berettigelse: Aquinas/Calvin-modellen	13
4.1 A/C-modellen: <i>Sensus divinitatis</i>	13
4.1.1 Aktivering af <i>sensus divinitatis</i>	13
4.1.2 Produktet fra <i>sensus divinitatis</i>	13
4.2 Plantingas konditionale konklusion	14
4.3 <i>De jure</i> og <i>de facto</i> spørgsmålet kan ikke adskilles	14
4.4 Overvindes troen på Gud af defeaters?	15
5 Formår Plantinga at vise, at det er rationelt at tro på Gud?	16
5.1 Otte grupper af indvendinger mod Plantinga teori.....	16

5.2 Kritikken fra den religiøse pluralisme	16
5.2.1 Andre religioner kan også hævde at være berettiget-hvis-sand	17
5.2.2 Ingen religion kan hævde at være mere berettiget end andre	17
5.3 Er Plantingas teori tilstrækkelig?	18
5.3.1 Er Plantingas konklusioner vigtige?	19
5.3.2 Burde Plantinga have forsøgt at besvare <i>de facto</i> spørgsmålet?	20
6 Konklusion	22
7 Litteraturliste	24
Særpensum	24
Fællespensum	25
Supplerende litteratur	25
8 Bilag 1	26
9 Bilag 2	27
10 Bilag 3	28

Abstract

This paper examines the epistemological philosophy of Alvin Plantinga. Three questions are raised. How does Plantinga understand the epistemological relationship between belief and rationality? Is it rational to believe in God according to Plantinga? Is Plantinga's theory able to show, that it is rational to believe in God?

In part two of the paper the classical theory of rationality as justification is examined. According to this theory, a belief is rational, if it is either properly basic or justified by evidence. Plantinga rejects this theory because a consequence is that most of our beliefs are unjustified. Even if one accepts the theory, Plantinga doesn't think it is a problem for belief in God, because if a believer has considered all the arguments and objections and still finds she believes in God, she is justified. She hasn't violated any epistemological duty.

In part three Plantinga's theory of rationality as warrant is examined. A belief is warranted if it is produced by cognitive faculties functioning properly in an appropriate environment and is aimed at truth and if it is not defeated by a defeater.

In part four Plantinga's Aquinas/Calvin model is examined. According to John Calvin man has been created with a sense of the divine, a *sensus divinitatis*. Plantinga understands this *sensus divinitatis* as a cognitive faculty which is able to warrant belief in God. Plantinga concludes that if God exists, then belief in God is probably warranted, and therefore belief in God can have warrant. This means all objections, which say belief in God is irrational, will have to show the non-existence of God to be successful.

In part five Plantinga's theory is evaluated by looking at two objections to his theory. First, the objection from religious pluralism says that Plantinga's theory entails fideism, because other religions can construct similar models. Second, some objectors claim that Plantinga's theory doesn't go far enough, because he doesn't try to show that God actually exists and it is therefore rational to believe in God. It is concluded that the former objection can be rejected, while the latter needs further clarification.

1 Indledning

1.1 Alvin Plantinga

Alvin Plantinga er en af det 20. og 21. århundredes mest indflydelsesrige kristne filosoffer. Plantinga har arbejdet med analytisk filosofi og epistemologi siden 50'erne og gik i 2010 på pension fra University of Notre Dame. Han er desuden grundlæggeren af den filosofiske skole kaldet "Reformed Epistemology". James F. Sennett har beskrevet Plantinga således:

"Who is he? He is the founder of the modern resurgence in Christian philosophy. He is the most influential and perhaps the boldest of all Christian philosophers working today. He is the one who has blazed the trails the rest of us currently follow. He is the mentor and philosophical father of many of the most influential Christian philosophers of the present date. He is, as my students might put it, The Man." (Sennett 1998, 295)

Alene den store indflydelse Plantinga har haft, både indenfor epistemologi, religionsfilosofi og teologi, gør, at han er værd at beskæftige sig med.¹

Et centralt tema i Plantingas filosofiske arbejde er spørgsmålet, om det er rationelt at tro på Gud. Dette arbejde er kulmineret i tre bøger om begrebet "warrant": "Warrant: The Current Debate" (1993), "Warrant and Proper Function" (1993) og "Warranted Christian Belief" (2000) (herefter WCB). I de to første bøger kritiserer han forskellige forståelser af rationalitet og konstruerer sin egen epistemologiske teori omkring berettigelse (warrant). I WCB forsøger Plantinga at vise, at troen på Gud og kristendom kan have berettigelse og dermed være rationel.

1.2 Problemet

Er det rationelt at tro på Gud? Kan man være et veluddannet oplyst moderne menneske og samtidig tro på Guds eksistens? Er der noget intellektuelt problematisk ved at tro på Gud? Det er spørgsmål som disse, jeg vil undersøge i denne opgave. Troen på Gud er ofte blevet kritiseret for at være *irrational*. Sigmund Freud mente, at troen på Gud er irrational, fordi troen er ønsketænkning (Plantinga 2000, 138). Karl Marx mente, at troen på Gud er irrational, fordi religion opstår som en konsekvens af et dysfunktionelt samfund. Hvis samfundet indrettes rigtigt, vil folket opgive religion, fordi det ikke længere har brug for religion (Plantinga 2000, 140-141). Mange andre som Anthony Flew, Richard Dawkins og John Mackie har rejst lignende indvendinger (Plantinga 2000, 89-90, 227). Sådanne anklager angriber ikke troens *sandhed*, men dens *intellektuelle legitimitet* eller *rationalitet*.

Jeg mener, det er et problem for den kristne religion, hvis det er irrationelt at tro på Gud. Derfor vil jeg i denne opgave se på, hvordan den kristne filosof Alvin Plantinga forstår det epistemologiske forhold mellem tro og rationalitet med henblik på spørgsmålet, om det er rationelt at tro på Gud. Sidst i opgaven vil jeg overveje, om hans model formår at vise, at det er rationelt at tro på Gud, ved at se på nogle indvendinger mod hans teori.

Da det er for omfattende både at behandle teismens og kristentroens rationalitet, har jeg valgt kun at beskæftige mig med teisme. De to spørgsmål hænger dog tæt sammen i Plantingas teori, og derfor vil

---

¹ For en yderligere præsentation af Plantingas filosofiske betydning se Nicholas Wolterstorffs artikel "Then, now and AI" (Wolterstorff 2012, 203-216).

argumenter og pointer, som taler for eller imod teismens rationalitet, oftest også være gyldige jævnfør kristentroens rationalitet og omvendt.

1.3 *De jure og de facto* spørgsmålet

Plantinga begynder WCB med at indføre en vigtig distinktion mellem *de jure* og *de facto* spørgsmål. Plantinga beskriver *de jure* indvendinger således:

“These are arguments or claims to the effect that Christian belief, whether or not true, is at any rate unjustifiable, or rationally unjustified, or irrational, or not intellectually respectable, or contrary to sound morality, or without sufficient evidence, or in some other way rationally unacceptable, not up to snuff from an intellectual point of view.” (Plantinga 2000, ix)

De jure spørgsmål adskiller sig altså fra *de facto* spørgsmål ved at spørge, om der er noget *principielt* problematisk ved troen på Gud, uafhængigt af, om det er *sandt*. *De facto* spørgsmål spørger, om troen er *sand*. *De jure* indvendinger mod teisme vil ofte være af typen: “Jeg ved ikke om Gud faktisk findes, for hvem kan dog besvare et sådant spørgsmål, men jeg ved, at det er irrationelt at tro på Gud.” (Plantinga 2000, 169) En *de jure* indvendingens konklusion vil ikke være, at troen er *falsk*, men at der er noget *forkert* ved at tro den. Plantinga vil altså i WCB undersøge, om der er noget irrationelt ved at tro på Guds eksistens (*de jure* spørgsmålet), *uafhængigt* af spørgsmålet, om Gud faktisk findes (*de facto* spørgsmålet) (Plantinga 2000, vii-xi).

1.4 Opgavens opbygning

Før Plantinga kan besvare *de jure* spørgsmålet, er han nødt til at indholdsbestemme det. I del to vil jeg redegøre for Plantingas fremstilling og kritik af den klassiske forståelse af *de jure spørgsmålet*, da dette er en vigtig forståelsesbaggrund for og indvending mod Plantingas teori. I del tre vil jeg redegøre for Plantingas egen forståelse af *de jure* spørgsmålet. I del fire vil jeg redegøre for, hvordan Plantinga besvarer *de jure* spørgsmålet. I del fem vil jeg se på hvilke indvendinger, som er rejst mod Plantingas teori, og i den forbindelse vurderer, hvad hans teori formår.²

1.5 Begrebsafklaring: tro og Gud

På engelsk er der en naturlig distinktion mellem begreberne “belief” og “faith”. “Belief” er det at regne en påstand for sand. “Faith” er den religiøse tro, at have tillid til troens indhold. Når jeg i opgaven bruger udtrykket “tro”, er det altid i den første betydning.

Når jeg bruger udtrykket “Gud”, forstår jeg ordet i en klassisk teistisk kontekst. Ordet “Gud” henviser således til én metafysisk person, som er almægtig, allestedsnærværende, alvidende, uforanderlig, god, og som har skabt universet med en hensigt. Det er også sådan, Plantinga anvender begrebet i WCB (Plantinga 2000, vii)

² Jeg kunne alternativt have placeret del to under del fem, da den klassiske teori jo egentlig er en konkurrerende teori. Jeg syntes dog det er mere logisk og pædagogisk for opgavens opbygning at følge Plantingas fremstilling i WCB.

2 Den klassiske forståelse af tro og rationalitet: Retfærdiggørelse³

Den klassiske forståelse af rationalitet som retfærdiggjort tro har sine rødder tilbage til begyndelsen af oplysningstiden. Særligt John Locke og René Descartes har lagt grunden for denne teori (Plantinga 2000, 81). Den klassiske teori indeholder tre elementer: klassisk foundationalisme, evidentialisme og deontologi. Kort sagt handler teorien om, at en person har pligt (deontologi) til at danne og fastholde tro i overensstemmelse med evidens og argumenter (evidentialisme), som er baseret på et sikkert fundament (foundationalisme) (Plantinga 2000, 82).⁴

2.1 Klassisk foundationalisme og evidentialisme

Plantinga definerer klassisk foundationalisme⁵ således:

“A belief is acceptable [or justified or rational] for a person if (and only if) it is either properly basic (i.e. self-evident, incorrigible, or evident to the senses for that person), or believed on the evidential basis of propositions that are acceptable and that support it deductively, inductively, or abductively.”⁶ (Plantinga 2000, 84-85)

En tro er retfærdiggjort enten, hvis den er korrekt basal, eller, hvis den tros på evidentiell basis af udsagn, som selv er retfærdiggjorte, og disse udsagn støtter troen på en korrekt logisk måde. Der er altså to måder en tro kan være rationel på.

For det første, er en tro rationel, hvis den er korrekt basal. En tro er basal, hvis den tros umiddelbart og uden evidens. Udsagnene “ $2+2=4$ ” og “Jeg ser et bord foran mig” er eksempler på udsagn, vi tror basalt. De er basale, fordi jeg umiddelbart ser deres sandhed. Deres sandhed er ikke noget jeg slutter mig til ud fra andre udsagn. Basal tro udgør fundamentet for en persons noetiske netværk. Et noetiske netværk består af al den tro, som en person fastholder, og forbindelserne mellem disse trosudsagn. Det er på disse basale udsagn, at al vores tro bygges. Men det er ikke nok, at en tro er basal. Den skal være *korrekt* basal. Der er nogle udsagn, det er forkert at acceptere på den basale måde. Udsagnet “Solen er centrum i solsystemet” er, selvom det er sandt, ikke et basalt udsagn. Hvis dette udsagn tros basalt, er det ikke en *korrekt* basal tro. For udsagnet skal retfærdiggøres ved evidens. Foundationalister opregner forskellige kriterier for korrekt basalitet. De tre mest udbredte er, at troen enten skal være selv-evident (simpel logik og matematik), uforbederlig eller evidentiell for sanserne (Plantinga 2000, 83-84).

For det andet, er en tro retfærdiggjort enten, hvis den tros på evidentiell basis af korrekte basale udsagn, eller, hvis den tros på evidentiell basis af andre udsagn, som har basis i korrekte basale udsagn. Altså, hvis jeg tror A, som ikke er basal, på basis af B, som jeg tror på basis af C, som er korrekt basal, er A retfærdiggjort, hvis C støtter B, og B støtter A korrekt (deduktivt, induktivt eller abduktivt). Udsagnet “ $32 \times 94 = 3008$ ” er tydeligvis ikke basalt, da det er de færreste, som ser på udsagnet og umiddelbart ved, det

³ “Retfærdiggørelse” er den almindelige oversættelse af det epistemologiske begreb “justification”.

⁴ Se bilag 1 for illustration. Bilag 1-3 er vedlagt af pædagogiske årsager, ikke fordi de bidrager med noget nyt.

⁵ Der findes flere forskellige udgaver af foundationalisme, evidentialisme og deontologi. Plantinga tager udgangspunkt i den klassiske forståelse og omtaler kun kort andre udgaver i WCB. Om disse udgaver undgår Plantingas kritik, som jeg har gengivet i 2.4.1-3, besvarer han ikke. Plantinga mener dog stadig ikke, at de giver en tilfredsstillende fremstilling af rationalitet, hvis det deontiske element fastholdes (Plantinga 2000, 102-105).

⁶ Det er for omfattende og ikke nødvendigt for opgavens mål at forklare alle begreberne i definitionen. Derfor holder jeg mig til at forklare hovedessensen i kriteriet, og det som er vigtigt for Plantingas argumentation.

er sandt. Et sådant udsagn tror vi på evidentiell basis af basale udsagn som "3x3=9" og "5+7=12" (Plantinga 2000, 82-84). Et udsagn kan have forskellige grader af evidens. Jo mere evidens der er for et udsagn, jo kraftigere kan man tillade sig at tro på det. Hvis der er meget stærk evidens for udsagnet, kan det regnes for viden (Plantinga 2000, 79).

De fleste, som støtter den klassiske model, vil hævde, at troen på Gud ikke er korrekt basal.⁷ Derfor skal teisten have evidens, for at hans tro på Gud er rationel (Plantinga 1987, 129). Dette kalder Plantinga for *evidentialisme* (Plantinga 2000, 82).

2.2 Deontologi

Hvad er problemet, hvis man ikke opfylder det foundationalistiske kriterium? Hvad er problemet ved, at man fastholder en irrationel tro? Locke besvarer dette spørgsmål: "He that believes without having any reasons for believing, may be in love with his own fancies; but neither seeks truth as he *ought*, nor pays the *obedience* due to his Maker." (Plantinga 2000, 86, min kursiv) Locke mener, at et menneske har *pligt* til at forme og fastholde sin tro efter, hvad der er evidens for. At overholde denne epistemologiske pligt er at være *lydig* mod Gud. Et menneske, som overholder denne pligt, er epistemologisk skyldfrit overfor Gud. Det menneske er *retfærdiggjort* overfor Gud. Der er altså et pligtetisk eller deontisk element i den klassiske teori (Plantinga 2000, 85-88).

2.3 De jure spørgsmålet

Vi finder i den klassiske forståelse af rationalitet et mulig *de jure* spørgsmål: Kan det retfærdiggøres at tro på Gud? Hvis teisten kan give evidens for sin tro, er han retfærdiggjort og dermed rationel.

Denne *de jure* indvending er blevet rejst af mange kritikere (som Bertrand Russell, Anthony Flew og John Mackie), som ikke mener, at der er nok evidens til, at troen på Gud kan siges at være rationel. Men også mange teister (som Basil Mitchell, Stephen Wykstra og Richard Swinburne) accepterer det evidentialistiske kriterium (Plantinga 2000, 88-91).

Plantinga afviser det evidentialistiske kriterium, fordi han og mange andre finder store problemer ved hele den klassiske teori. Derfor mener han ikke, det er et gyldigt *de jure* spørgsmål. Plantinga fremfører tre indvendinger mod den klassiske teori.

2.3.1 Selv-reference-problemet

Plantinga indvender, at kriteriet for retfærdiggørelse ikke selv er retfærdiggjort. Kriteriet kan enten retfærdiggøres, hvis det er korrekt basalt, eller hvis der er tilstrækkelig evidens for det. Plantinga afviser at kriteriet er korrekt basalt, fordi det hverken er selv-evident, uforbederligt (incorrigible) eller evident for sanserne. Hvis kriteriet skal retfærdiggøres, skal der altså være tilstrækkelig evidens for det. Men der er aldrig nogen, som har fremlagt en sådan evidens for kriteriet. Det betyder altså, ifølge Plantinga, at den som accepterer kriteriet samtidig overtræder kriteriet. Det rationelle er derfor ikke at acceptere kriteriet (Plantinga 2000, 94-95).

2.3.2 Størstedelen af det vi tror på er ikke retfærdiggjort

Plantinga konstaterer, at størstedelen af det vi tror, ikke er retfærdiggjort. To eksempler:

⁷ Plantingas formål med den vigtige artiklen "Reason and Belief in God" er at problematisere denne påstand (se Plantinga 1983, 102-161).

Jeg tror, at jeg spiste havregryn til morgenmad. Denne tro er ikke retfærdiggjort, fordi troen på en fortid ikke kan retfærdiggøres. Troen på fortiden kan ikke siges at være korrekt basal. Det er ikke selv-evident, at verden ikke blev skabt for 5 minutter siden, og at jeg ikke blev skabt med mindet om at have spiste havregryn til morgenmad. Det er heller ikke muligt at fremføre argumenter eller evidens for fortiden.

Jeg tror, at min hustru er en person. Denne tro kan ikke retfærdiggøres, fordi troen på, at der findes andre personer, hverken er korrekt basal eller har evidens. Det er jo muligt, at en anden person er en avanceret robot, som opfører sig, som jeg ville forvente, at en person ville opføre sig.

Jeg tror disse to udsagn basalt, men ifølge det foundationalistiske kriterium overtræder jeg en epistemologisk pligt, når jeg tror disse udsagn. Jeg står altså i valget mellem at acceptere, at de fleste af de ting jeg tror, er irrationelle, eller afvise kriteriet. Da det virker urimeligt, at troen på fortiden og andre personer skulle være irrationel, mener jeg, det er mere rimeligt at afvise kriteriet (Plantinga 2000, 97-98).

2.3.3 Enhver kan være retfærdiggjort

Plantinga påpeger, at teisten uden problemer kan være retfærdiggjort på grund af det deontiske element. Hvis teisten grundigt har overvejet spørgsmålet om Gud eksistens og de forskellige argumenter for og imod, og stadig er overbevist om Guds eksistens, så kan det ikke siges, hun har overtrådt en epistemologisk forpligtelse. Men det gælder også for den sindssyge. Hvis han virkelig forsøger at have en velovervejet tro, så er han retfærdiggjort, også selvom hans tro tydeligvis er irrationel for andre mennesker. For at være rationel, behøver man ikke at fremføre evidens, som overbeviser andre. Man skal bare have evidens, som overbeviser en selv. Dette viser ikke direkte, at kriteriet er forkert, men det viser, at kriteriet ikke effektivt formår at skelne mellem rationelt og irrationelt (Plantinga 2000, 100-101).

Jeg mener på baggrund af de tre ovenstående argumenter, at Plantinga gør ret i at afvise den klassiske teori.

3 Plantingas forståelse af tro og rationalitet: Berettigelse⁸

Ovenfor så vi, at den klassiske forståelse af rationalitet som retfærdiggørelse, ifølge Plantinga, ikke kan give os et gyldigt *de jure* spørgsmål. Plantinga søger derfor spørgsmålet i en anden epistemologisk retning. Denne retning er *externalisme*.⁹ Plantinga har udviklet sin egen externalistiske teori omkring begreberne "berettigelse" og "korrekt funktion" i bogen "Warrant and Proper Function".¹⁰

3.1 Berettigelse

Plantinga hævder, at en tro er rationel, hvis den opfylder kriteriet for *berettigelse*.

"A belief has warrant for a person *S* only if that belief is produced in *S* by cognitive faculties functioning properly (subject to no dysfunction) in a cognitive environment that is appropriate for *S*'s kind of cognitive faculties, according to a design plan that is successfully aimed at truth. [...] the degree of warrant it enjoys depends on the strength of the belief, the firmness with which *S* holds it" (Plantinga 2000, 156)

Kriteriet har fem elementer: (1) Troen skal produceres af kognitive evner, som (2) fungerer korrekt (3) i et passende miljø (4) og fungerer efter en designplan, som succesfuldt sigter mod sandhed. (5) Graden af berettigelse afhænger af styrken af den producerede tro. Hvis den producerede tro har stor styrke, vil den troende regne den for viden. Hvis troen er svag, vil den troende regne den for en svag formodning.

3.1.1 Kognitive evner

Helt tilbage fra Platon og Aristoteles har man ment, at mennesket er udstyret med en række kognitive evner. Disse evner kan sammenlignes med en maskine, hvor man fylder et råstof ind i den ene ende og får et produkt ud i den anden ende. De kognitive evner producerer basal tro. Inputtet kan for eksempel være sanseerfaring, oplevelser eller ny viden (Plantinga 2000, 146). De kognitive evner producerer ikke kun tro, men også ikke-tro. Nogle gange er det mest berettiget at tilbageholde tro, altså agnosticisme, omkring visse udsagn (Plantinga 2000, 185-186). Størstedelen, af det vi tror, er basal tro, som produceres af de kognitive evner. Det udelukker dog ikke, at der er noget tro, som får sin berettigelse på evidentiell basis af anden tro (Plantinga 2000, 178).

Der findes en række vigtige kognitive evner. Fornuften producerer *a priori* tro. Denne tro omfatter simple logiske og matematiske sandheder. Sanseerfaring producerer tro om mine opgivelser. Hukommelsen producerer tro om min fortid. Introspektion producerer tro om, hvad der psykologisk sker inden i mig. Sympati producerer tro om, hvordan andre har det. Induktion producerer tro om fremtiden. Det er denne evner, som gør, at vi kan lære af erfaring. Vidnesbyrdet gør, at vi lærer fra andre, ved at have tillid til det de siger. Der er også nogle mere kontroversielle kognitive evner. Den moralske sans producerer tro om godt og ondt. Calvins *sensus divinitatis* producerer tro om Gud. Helligåndens tilskyndelse producerer tro om kristendommens centrale dogmer (Plantinga 2000, 147-148).

⁸ "Berettigelse" er min oversættelse af Plantingas begreb "warrant".

⁹ Teorien om retfærdiggørelse er *internalistisk*, fordi mennesket *selv* skal give evidens, for at en tro er retfærdiggjort. Det, som gør troen rationel, er dermed noget, den troende har adgang til *inden i sig selv*. Externalisme er, at det, som gør en tro rationel, ligger *udenfor* mennesket selv (Clark 2000, 277-278; Plantinga 1993, 6-7).

¹⁰ Se bilag 2 for illustration

3.1.2 Designplan som sigter på sandhed

De kognitive evner er designet efter en designplan. Designeren kan være Gud, evolution eller noget helt tredje. Planen med disse kognitive evner er ikke blot, at de skal producere tro, men at de skal producere *sand* tro. Når man anvender de kognitive evner, og de fungerer korrekt i et passende miljø, opnår man *sand* tro (Plantinga 2000, 146). Mennesket er også udstyret med kognitive evner, som ikke sigter på sandhed men, for eksempel, på overlevelse eller psykisk velbefindende (Plantinga 2000, 155).

Et eksempel. Jeg lider af en meget alvorlig sygdom. Statistikken siger at 99 % af dem, som får sygdommen, dør af den. Mine kognitive evner for fornuft, induktion og vidnesbyrd burde nu danne den tro, at jeg sandsynligvis dør af sygdommen. Men jeg danner i stedet den stærke tro, at jeg snart vil blive rask. Hvorfor? Fordi min kognitive evne for psykisk velbefindende producerer denne tro i mig. Troen, at jeg overlever, er ikke berettiget, fordi evnen, som producerer den, ikke sigter på sandhed.

3.1.3 Korrekt funktion

Hvis de kognitive evner fungerer efter designplanen, fungerer de *korrekt*, og dermed producerer de sand tro. Hvis de ikke fungerer efter designplanen, fungerer de *forkert* og producerer dermed ikke sand tro. Vi forventer almindeligvis, at når vores kognitive evner fungerer korrekt, og ikke på en eller anden måde er ødelagt, så producerer de sand tro, eller tro der er tæt på sandheden. Men det er ikke altid, at vores kognitive evner fungerer korrekt. Visse kognitive evner fungerer ikke korrekt hos psykisk syge mennesker. Den kognitive evne til syn fungerer ikke korrekt hos et blindt menneske (Plantinga 2000, 184). Når de kognitive evner fungerer korrekt, svarer styrken af den producerede tro til graden af berettigelse, troen har. Når vores kognitive evner presses til det yderste, bør de producere svag tro, fordi troen kun har svag berettigelse. Det er grunden til, at vi nogle gang tager fejl, er uenige med andre, eller skeptiske overfor en påstand (Plantinga 2000, 148-149). I sådanne tilfælde spiller evidens og argumentation en vigtig rolle ved at støtte eller afvise den svage tro (Plantinga 2000, 178).

Et eksempel. Jeg ser på lang afstand et hvidt dyr. Min kognitive evne for syn producerer den svage tro, at det er et får, jeg ser. Da jeg kommer nærmere, produceres der en ny og langt stærkere tro, nemlig, at det faktisk er en langhåret hvid hund, jeg ser. Den første tro opfylder Plantingas kriterium, selvom den ikke var sand, fordi den var svag. Havde jeg dannet et meget stærk tro, havde min kognitive evne ikke fungeret korrekt (Plantinga 2000, 187).

3.1.4 Et passende miljø

De kognitive evner er designet til at fungere i et bestemt miljø. Det kan sammenlignes med, at biler er designet til at fungere på veje og ikke på vand (Plantinga 1983, 168).

3.2 Defeaters¹¹

Det er muligt, at en berettiget tro, også selvom den er sand, bliver overvundet af en anden tro og dermed irrationel at fastholde. En tro, som overvinder (defeats) en anden tro, kalder Plantinga for en *defeater*. En defeater kan også være en *delvis* defeater. En delvis defeater har ikke styrke til at overvinde en tro, men alligevel nok til at mindske troens berettigelse (Plantinga 2000, 357-359). Om en tro udgør en defeater for en anden tro, afhænger af hele den troendes noetiske netværk. Ikke al tro fastholdes med lige stor styrke,

¹¹ Jeg har valgt at fastholde det engelske udtryk, da det er svært at finde en passende dansk oversættelse af dette tekniske udtryk.

og derfor er ikke al tro lige let at overvinde. En tro, som udgør en defeater for den ene persons tro, behøver ikke at gøre det for en anden persons tro. En defeater er altså personrelativ (Plantinga 2000, 360-361).

3.3 Retfærdiggørelse kontra berettigelse

Klarer teorien om berettigelse sig bedre end teorien om retfærdiggørelse? For det første, falder Plantingas teori ikke for selv-reference-problemet. Plantingas teori ikke er et *kriterium* for rationalitet men en *beskrivelse* af, hvordan vi er designet til at fungere. Mennesket er designet til at opnå rationel tro på den måde, kriteriet beskriver. Derfor er det ikke logisk nødvendigt, at Plantingas kriterium selv opfylder kriteriet. For det andet, er størstedelen, af det vi tror, rationelt, ifølge Plantingas teori. Mine kognitive evner producerer en stærk tro på, at der findes andre personer og en fortid. Derfor har troen en høj grad af berettigelse for mig. For det tredje, undgår Plantingas teori at berettige den sindssyges tro. Den sindssyges kognitive evner fungerer ikke korrekt, og derfor har hans tro ingen berettigelse. Jeg mener derfor, at Plantingas teori har store fordele frem for den klassiske teori.

3.3 De jure spørgsmålet

Plantinga finder således i sin teori om berettigelse et gyldigt *de jure* spørgsmål: Er det berettiget at tro på Gud? I næste del af opgaven vil jeg vise, hvordan Plantinga besvarer dette spørgsmål.

4 Teismens berettigelse: Aquinas/Calvin-modellen

Plantingas teorien om berettigelse er opbygget, så den passer godt ind i en teistisk forståelsesramme. Gud er alvidende, hvilket vil sige, at han har al viden. Han har skabt mennesket på en sådan måde, at det afspejler hans egen evne til at kende sandhed (Plantinga 1983, 164-165). Gud har således designet menneskets kognitive evner, så det ved korrekt funktion i et passende miljø giver sand tro om verden, begreber, *a priori* sandheder, fortiden, følelser og så videre. Plantingas model påstår, at Gud har designet mennesket med en kognitiv evne, som skal give mennesket sand erkendelse om sig selv.¹²

4.1 A/C-modellen: *Sensus divinitatis*

Plantinga finder tanken om en naturlig gudserkendelse hos Thomas Aquinas og Jean Calvin. Derfor kalder han modellen for "Aquinas/Calvin-modellen" (A/C-modellen). Calvin har skrevet om menneskets erkendelse af det guddommelige i værket "The Institutes of the Christian Religion":

"There is within the human mind, and indeed by natural instinct, an awareness of divinity. [...] Therefore, since from the beginning of the world there has been no region, no city, in short, on household, that could do without religion, there lies in this a tacit confession of a sense of divinity inscribed in the hearts of all" (gengivet i Plantinga 2000, 171)

Calvins påstand er, at mennesket har en bevidsthed om eller fornemmelse af det guddommelige (*sensus divinitatis*), som aktiveres under en række betingelser og i forskellige situationer. Plantinga tolker dette ind i sin egen teori om berettigelse og forstår menneskets *sensus divinitatis*, som en kognitiv evne, som skal give mennesket sand tro om Gud (Plantinga 2000, 171).

4.1.1 Aktivering af *sensus divinitatis*

Sensus divinitatis aktiveres under en række omstændigheder. Plantinga giver fem eksempler. For det første, kan den aktiveres af naturens storhed. Et eksempel. Jeg er udenfor en stjerneklar nat og ser på stjerner. Pludselig finder jeg mig selv med troen på Gud, og at han har skabt universet. Jeg har ikke bevidst accepteret denne tro. For det andet, kan det være en fornemmelse af, at jeg har gjort noget forkert. En fornemmelse af, at Gud er utilfreds med mig. For det tredje, kan det være en oplevelse af guddommelig tilgivelse ved bekendelse og omvendelse. For det fjerde, kan troen opstå som reaktion på stor fare. Det kan være, når man ligger for døden, eller er om bord på et skib, som synker. For det femte, kan det være taknemmelighed over livet, familie, arbejde, nydelser eller andet, som spontant giver en person lyst til at takke Gud (Plantinga 2000, 173-174).

4.1.2 Produktet fra *sensus divinitatis*

Troen, som produceres af *sensus divinitatis*, er basal. Den accepteres ikke på baggrund af argumenter eller evidens. Tag eksemplet med nattehimmelen ovenfor. Jeg foretager ikke et hurtigt logisk argument som: "stjernehimmels skønhed kan kun forklares, hvis Gud har skabt den. Stjernehimmelen er smuk. Altså findes Gud." Troen på Gud er *forårsaget* af de ovennævnte omstændigheder, men er ikke *konklusionen* på dem. *Sensus divinitatis* ligner i sin funktion sanseerfaring, hukommelse og *a priori* tro. Ligesom jeg lige nu finder mig selv med troen, at der er et bord foran mig, sådan finder jeg også mig selv med troen på Gud. Begge er basale og produceret af en kognitiv evne. (Plantinga 2000, 175-179).

¹² Se bilag 3 for illustration

Troen på Gud, som produceres af *sensus divinitatis*, er berettiget, fordi den produceres af en kognitiv evne, som fungerer korrekt i et passende miljø og sigter på sandhed. Den opfylder således kriteriet for berettigelse, (3.1) og dermed er den rationel.

4.2 Plantingas konditionale konklusion

På baggrund af A/C-modellen konkluderer Plantinga, at troen på Gud er rationel, *hvis* Gud findes og har skabt mennesket med en *sensus divinitatis*. Der kan rejses to indvendinger mod denne konklusion.

Er det muligt, at troen på Gud kan have berettigelse, selvom den er falsk? Det sker oftest, at en falsk tro har berettigelse, når evnen, som producerede troen, arbejder på grænsen af sin kapacitet. Men hvis Gud ikke findes, findes *sensus divinitatis* ikke. Derfor, hvis teismen skal have nogen berettigelse, skal den produceres af en anden kognitiv evne, som arbejder på sin kapacitets grænse. Det er dog svært at forestille sig, hvilken anden evne, (som sigter mod sandhed og fungerer korrekt i et passende miljø,) der skulle kunne producere teisme med nogen berettigelse. En svag berettigelse vil heller ikke kunne berettiggøre de fleste religiøse mennesker, da de fastholder deres teisme meget kraftigt. Graden af berettigelse skal jo svare til graden af styrke, hvormed troen fastholdes, for at den troende ikke overtræder nogen epistemologisk pligt. Det er derfor rimeligt at antage, at hvis teismen er falsk, er den ikke berettiget (Plantinga 2000, 187).

Er det muligt, at troen på Gud ikke har berettigelse, selvom den er sand? Der er fire mulige måder, dette kan lade sig gøre på: Troen på Gud kan enten være produceret af kognitive evner, som (1) ikke fungerer korrekt, (2) ikke sigter på sandhed, (3) ikke sigter *succesfuldt* på sandhed eller (4) ikke fungerer i et passende miljø. Mod (4) kan det indvendes, at siden Gud har skabt mennesket, virker det rimeligt at antage, at mennesket befinder sig i et miljø, som passer til det. Mod (3) kan det indvendes, at siden vi antager teismens sandhed, giver det god mening at tro, at hvis den kognitive evne sigter mod sandhed, gør den det succesfuldt. Mod (1) og (2) kan det indvendes, at siden Gud formentlig ønsker, at mennesket skal kende sig, er det rimeligt at antage, at mennesket er skabt med en kognitiv evne, som muliggør dette. Denne kognitive evne er formentlig, som Plantinga beskriver den i A/C-modellen eller en anden model der ligner (Plantinga 2000, 170). I så fald bliver teistiske tro produceret af en kognitiv evne, som sigter mod sandhed og fungerer korrekt. Det er altså rimeligt at antage, at hvis teismen er sand, er den også berettiget (Plantinga 2000, 188-190).

Plantinga når således frem til det, Linda Zagzebski har kaldt for Plantingas konditionale konklusion (Zagzebski 2002, 119): Hvis troen på Gud er *falsk*, har troen formentlig *ingen berettigelse*. Hvis troen på Gud er *sand*, har troen formentlig *berettigelse* (Plantinga 2000, 186-188).

4.3 De jure og de facto spørgsmålet kan ikke adskilles

Plantingas konditionale konklusion viser os to ting. For det første, at troen på Gud *kan* have berettigelse. Det er altså rationelt at tro på Gud, hvis Gud findes. For det andet, at *de jure* spørgsmålet ikke er uafhængigt af *de facto* spørgsmålet. Plantinga forklarer det således: "And so the dispute as to whether theistic belief is rational (warranted) can't be settled just by attending to epistemological considerations; it is at bottom not merely an epistemological dispute, but an ontological or theological dispute." (Plantinga 2000, 190) Spørgsmålet, om det er rationelt at tro på Gud, afhænger således af teismens sandhed. Det betyder at vi, for at besvare *de jure* spørgsmålet, først er nødt til at besvare *de facto* spørgsmålet.

Men hvorfor er det vigtigt, at Plantinga har vist, at *de jure* spørgsmålet afhænger af *de facto* spørgsmålet? Plantinga forklarer det således: "This is important: what it shows is that a successful atheological objection will have to be to the *truth* of theism, not to its rationality, justification, intellectual respectability, rational justification, or whatever." (Plantinga 2000, 191) Konsekvensen er, at der ikke længere kan rejses *de jure* indvendinger mod troen på gud. Freuds påstand om, at troen på Gud er ønsketænkning, er ugyldig, indtil han har vist, at Gud faktisk ikke eksisterer. Alle *de jure* indvendinger er således ugyldige.

4.4 Overvindes troen på Gud af defeaters?

En indvending må kort overvejes. Er det muligt, at selvom troen på Gud *kan* være rationel, så overvindes den af forskellige succesfulde defeaters, som dermed gør den irrationelt at fastholde? Plantinga tager fire påståede defeaters op i WCB. Disse er projektive teorier, bibelkritik, pluralisme og postmodernisme, og lidelsens problem. Han kommer frem til, at disse ikke nødvendigvis overvinder troen på Gud, og derfor er de ikke et problem for hans model (Plantinga 2000, 499).

Dewey J. Hoitenga indvender i denne forbindelse, at Plantingas teori stadig er afhængig af argumenter. Teisten opnår troen på Gud basalt, og derfor er hun rationel. Men det er hun kun indtil, hun møder en defeater mod troen på Gud. Herefter har hun brug for argumenter til at afvise defeateren, for at hun kan forblive rationel. Det betyder, at mange, måske de fleste, teister i praksis er irrationelle (Hoitenga 1991, 206-210). At behandle denne indvending her er for omfattende, men det bør nævnes, at William Lane Craig, fra et kristent synspunkt, bidrager med en mulig løsning på problemet, når han forstår Helligånden, som en ultimativ defeater-defeater, som har så stor berettigelse, at den overvinder alle defeaters mod troen på Gud (Craig 2000, 33-35).

5 Formår Plantinga at vise, at det er rationelt at tro på Gud?

Vi så ovenfor, hvordan Plantinga har vist, at det kan være rationelt at tro på Gud, hvis Gud findes. I dette afsnit vil jeg ved at se på to indvendinger overveje, om hans teori holder, og hvad han formår med sin teori.

5.1 Otte grupper af indvendinger mod Plantinga teori

Deane-Peter Baker har undersøgt kritikken af Plantingas teori og fundet, at der er otte hovedgrupper af indvendinger. For det første, kritiseres hans generelle teori om berettigelse. For det andet, kritiseres hans teologiske fortolkninger. For det tredje, kritiseres hans afvisning af de fire defeaters fra WCB. For det fjerde, kritiseres A/C-modellens kohærens. For det femte, kritiseres hans påstand om, at troen på Gud er korrekt basal. For det sjette, kritiseres hans teori af en række etiske indvendinger. For det syvende, kritiseres hans teori af nogle for ikke at være tilstrækkelig. For det ottende, kritiseres hans teori af en indvending fra den religiøse pluralisme (Baker 2007, 67-68).

Det er for omfattende at behandle alle otte grupper af indvendinger. Jeg har derfor valgt at beskæftige mig med syvende og ottende indvending, da de er centrale og rejser nogle vigtige overvejelser omkring hans teori.

5.2 Kritikken fra den religiøse pluralisme

Indvendingen fra den religiøse pluralisme giver bedst mening, hvis man sammenligner kristendom, og ikke teisme, med andre religioner. Mit fokus i denne opgave er teisme, og man kan ikke i lige så høj grad sige, at der er religiøs pluralisme på dette område.¹³ Den religiøse pluralisme kommer jo ofte til udtryk, som forskellige fortolkninger af teisme. Selvom dette afsnit kun sekundært handler om teisme, mener jeg stadig, at det er berettiget, da det behandler en af hovedindvendinger mod Plantingas model og rejser nogle vigtige afklarende spørgsmål. Jeg vil derfor i dette afsnit fokusere på kristendom frem for teismen og påpege at de indvendinger, argumenter og pointer, jeg behandler i dette afsnit, oftest også er gyldige, hvis fokuset var teisme og ikke kristendom.

Eksistensen af en lang række religioner¹⁴, som er uforenelige med den kristne tro, udgør, ifølge en række kritikere, en udfordring for Plantingas model.

Paul Helm viser os grundproblematikken: “[Plantinga] leaves his defense of the rationality of the christian theism not so much open to refutation as to imitation” (Gengivet i Baker 2007, 74) Helm påpeger at andre religioner legitimt kan efterligne Plantingas strategi og hævde, at deres tro er rationel-hvis-sand. Baker mener, at dette tvinger Plantinga til at acceptere en form for epistemologisk pluralisme (Baker 2007, 74). Daniel Hill udtrykker en lignende bekymring, når han hævder, at Plantinga umuliggør debat og evangelisation mellem forskellige religioner, fordi alle religioner kan hævde at være rationelle, og ingen behøver at argumentere eller give evidens for sin tro (Baker 2007, 74). Han frygter, at Plantinga tilbyder alle religioner en “uindtagelig borg” (Baker 2007, 90). Med det mener han et filosofisk ståsted, som er immunt overfor rationelle argumenter og evidens. Han frygter med andre ord, at Plantingas model legitimerer fideisme. Paul K. Moser deler denne kritik, og derfor kategoriserer han Plantingas teori som argument-uafhængig fideisme (Moser 2010, 125). Peter Forrest mener, at konsekvensen af en sådan imitation er, at

¹³ Der er dog stadig alternativer til teisme som ateisme, panteisme, deisme og polyteisme.

¹⁴ I dette afsnit bruger jeg udtrykket “religion” som også dækkende over verdensbilleder og ideologier, som ikke er religiøse.

der ikke er nogen grund til at forblive kristen. Kristne må kunne vise, via evidens og argumenter, at deres tro hæver sig over andre religioners. Eller er det ikke rationelt, at forblive kristen. Derfor er den kristne stadig underlagt et evidentialistisk krav (Baker 2007, 76). Baker fremhæver en anden konsekvens, som bliver særlig tydelig, når man ser problemet fra den ikke-kristnes perspektiv: "The fact of the plurality of religious beliefs provides a good reason why the non-Christians need not give Christianity any particular credence." (Baker 2007, 92) Baker ser ingen grund til, at den ikke-kristne særligt skal overveje kristendommens sandhed, hvis den har samme epistemologiske status som tusindvis af andre religioner. Det er et stort problem for den kristne kirkes troværdighed, hvis den sidestilles med voodoo, fladjordstilhængere og andre religioner, de fleste regner for tydeligt irrationelle.

Jeg sammenfatter kritikken fra de ovenstående således:

- (1) Andre religioner kan også hævde at være berettiget-hvis-sand.
- (2) Ingen religion kan hævde at være mere berettiget end andre.
- (3) På baggrund af (1) og (2) er der ingen grund til at være kristen frem for at tilhøre en anden religion, og at ikke-kristne særligt skal overveje kristendom frem for andre religioner.

Jeg vil i det følgende kommentere på den pluralistiske kritiks to forudsætninger (1) og (2).

5.2.1 Andre religioner kan også hævde at være berettiget-hvis-sand

Det er ikke korrekt at *alle* religioner kan hævde at være berettiget-hvis-sand. Om en religion kan hævde dette, afhænger af, om en række præmisser er til stede, i den pågældende religion (Plantinga 2002, 130). Vi så ovenfor, at det er nødvendigt med en designer, som skaber mennesket med en række kognitive evner, som sigter mod sandhed. Dette forudsætter en skabergud, som ønsker at mennesket, skal opnå sand viden om verden. Ikke alle religioner kan kunne opfylde disse forudsætninger. En række teistiske religioner vil dog kunne opfylde disse forudsætninger og konstruere en lignende model (Plantinga 2000, 350).

Man kan her indvende, at man sagtens kan forestille sig, at en tydeligt irrationel teistisk tro kan berettiges på denne måde. Plantinga giver et sådant eksempel. Forestil dig troen på, at Gud har skabt 400 kg tunge kaniner i Cleveland. Den troende konstruerer en model, som siger, Gud ønsker, vi skal vide dette. Derfor har Gud skabt mennesket med en *sensus oryctologus giganticus*, som producerer denne basale tro. Denne tro kan ikke vises at være irrationel uden, at man først viser, at den er falsk. Er dette et eksempel på, at Plantingas model kan bruges til at berettige en tydeligt irrationel tro? Det mener Plantinga ikke. For faktum er, at Gud ikke har skabt 400 kg tunge kaniner i Cleveland. Troen er falsk og derfor irrationel (Plantinga 2002, 131).

Plantinga giver således første del af den pluralistiske kritik ret. Mange andre religioner kan bruge hans strategi, men det betyder ikke, at de dermed er rationelle. De er kun rationelle, hvis de er sande.

5.2.2 Ingen religion kan hævde at være mere berettiget end andre

Baker undrer sig over Plantingas svar på ovenstående eksempel. Han påpeger, at for mange mennesker er troen på kristendom lige så tydeligt falsk, som troen på 400 kg tunge kaniner. Han mener altså, at der er et problem ved Plantingas model. Han mener, at det er nødvendigt, at der er noget, som hæver kristendommen over andre religioner, og i særlig grad over de tydeligt irrationelle religioner, som troen på 400 kg tunge kaniner (Baker 2007, 89). Men er det muligt, en religion kan hævde, at være mere berettiget

end de andre, når de andre også kan hævde at være berettiget-hvis-sand? Ja, det er muligt og der kan ske på tre måder. For det første, som vi så ovenfor, kan ikke alle religioner hævde at være berettiget-hvis-sand. For det andet, at en tro er basal, betyder ikke, at den er immun overfor argumenter (Plantinga 2000, 343). En basal tro kan, som nævnt ovenfor, udsættes for defeaters, som overvinder eller svækker den. Dette har mange kritikere misforstået, og derfor er Plantinga ofte blevet anklaget for fideisme. Plantinga påpegede dog allerede i artiklen "Reason and belief in God" fra 1983, at selvom troen på Gud er basal, er argumentation ikke uden betydning (Plantinga 1983, 155-157). For det tredje, afviser Plantinga ikke *de facto* argumentation og evidens, selvom det ikke spiller nogen bærende rolle i hans teori. Dette tredje punkt kræver større uddybning, da Plantingas syn på argumentation har stor betydning, for de to indvendinger jeg ser på i denne del af opgaven.

Hvordan ser Plantinga på *de facto* argumentation? Hvordan ser han på teistiske argumenter? Plantinga besvarer dette spørgsmål i sit svar til Richard Swinburne:

"Christians can quite properly offer any arguments for the truth of Christian belief they think are appropriate. I doubt that these arguments are sufficient to warrant the firmness of belief involved in faith (as traditionally understood) but it doesn't follow that they have no use at all. On the contrary; they can be extremely useful." (Plantinga 2001, 217)

Plantinga siger her to interessante ting. For det første, mener han ikke, at der findes *de facto* argumenter, som er stærke nok til at berettigede den styrke, kristne almindeligvis fastholder deres tro med. Derfor er hans model nødvendig. Den viser nemlig, hvordan troen kan være berettiget uafhængigt af disse argumenter. For det andet, mener han, at *de facto* argumenter er brugbare. Han hævder, at de kan bruges på mindst fire forskellige måder. For det første, kan de bruges til at bekræfte og støtte troen. Teistiske argumenter kan således spille en vigtig rolle for en person med en svag basal tro på Gud, fordi de øger graden af berettigelse, troen har for ham (Plantinga 1991, 311). For det andet, kan de bruges til at overbevise personer, som hælder til begge sider. For det tredje, kan de overvinde defeaters. For det fjerde, kan man lære interessante ting af dem (Plantinga 2001, 217).¹⁵

Jeg mener på denne baggrund, at det er uberettiget at anklage Plantinga for fideisme. Jeg mener derfor, at forudsætning (2) i den pluralistiske kritik er falsk. Når forudsætning (2) falder, falder konklusion (3) også. Jeg mener derfor ikke, at den pluralistiske kritik er ødelæggende for Plantingas model.

5.3 Er Plantingas teori tilstrækkelig?

En række kritikere sætter spørgsmålstegn ved hele Plantingas teori, og hvad han opnår med sin teori. De overvejer om hans teori er tilstrækkelig.

Richard Swinburne konstaterer, at der er et stort problem, Plantinga ikke har taget op i WCB:

"There is, however, a monumental issue which Plantinga does not discuss, and which a lot of people will consider needs discussing. This is whether Christian beliefs do have warrant (in Plantinga's sense). He has shown they do, if they are true; so we might hope for discussion of whether they are true." (Swinburne 2001, 206)

¹⁵ For yderligere afklaring se: (Craig 2000, 45-48)

Swinburne påpeger, at Plantinga ikke har vist, at det er rationelt at tro på Gud. Han har kun vist, at det er en mulighed. Dermed undgår Plantinga det vigtigste og sværeste spørgsmål. Evan Fales fremfører en lignende kritik. Han mener, det er problematisk, Plantinga ikke gør mere for at vise, at hans model er sand. Han savner evidens, og helst empirisk evidens, for at *sensus divinitatis* faktisk findes. (Baker 2007, 72). Michael Sudduth er skuffet over, at Plantinga ikke i højere grad indarbejder argumenter for Guds eksistens i WCB. Derfor forsøger Sudduth at modificere Plantingas teori, så der bliver mere plads til *de facto* argumentation (Sudduth 2002, 81-82).¹⁶ Zagzebski er skeptisk omkring, hvad Plantinga opnår med sin teori:

“But what, exactly, has been accomplished in demonstrating this conditional conclusion? I agree that Plantinga has successfully responded to the particular people he has in mind [...] But not all challenges come from such people—certainly not the most important ones.”
(Zagzebski 2002, 119)

Zagzebski mener, at Plantinga opnår noget med sin teori, men ikke at besvare de vigtigste indvendinger mod troen på Gud. Baker presser denne pointe endnu længere. Han tvivler på, om Plantinga overhovedet beskæftiger sig med en meningsfuld indvending mod troen på Gud (Baker 2007, 71). Swinburne deler Zagzebskis kritik. Han mener, at Plantinga ikke besvarer det egentlige spørgsmål i debatten. Det vigtige spørgsmål er ikke *de jure* men *de facto* spørgsmålet (Swinburne 2001, 207).

Indvendingen, at Plantingas teori er utilstrækkelig, sammenfatter jeg således:

- (1) Plantinga viser, at troen på Gud er rationel, hvis Gud findes.
- (2) Plantinga viser eller sandsynliggør ikke, at Gud findes.
- (3) På baggrund af (1) og (2) viser eller sandsynliggør Plantinga ikke, at det er rationelt, at tro på Gud.
- (4) Plantinga viser, som en følge af (1), at troen på Gud *kan* have berettigelse, og at alle *de jure* indvendinger mod troen på Gud er ugyldige.
- (5) (4) er ikke nær så vigtig som *de facto* spørgsmålet.
- (6) På baggrund af (3) og (5) er Plantingas teori utilstrækkelig.

Der er her tale om to kritikpunkter ved Plantingas teori. Det ene kritikpunkt går på, at Plantinga ikke gør nok for at vise eller sandsynliggøre Guds eksistens, altså at besvare *de facto* spørgsmålet. Det andet kritikpunkt går på, at Plantingas konklusioner ikke er vigtige i sammenligning med *de facto* spørgsmålet. Jeg vil i det følgende se på disse to kritikpunkter.

5.3.1 Er Plantingas konklusioner vigtige?

Vi så ovenfor (se 4.4), at Plantinga drager to konklusioner af sin model. For det første, at troen på Gud *kan* have berettigelse. For det andet, at alle *de jure* indvendinger er ugyldige. Jeg vil i det følgende overveje, hvor betydningsfulde Plantingas to konklusioner er, set fra et kristent og apologetisk synspunkt, når det forudsættes, at hans argumentation holder.

Er det vigtigt, at Plantinga har afvist alle *de jure* indvendinger? Plantinga mener selv, det er en vigtig konklusion: “it is important, because many or most objections to Christian belief are of just the sort I

¹⁶ Stephen Wykstra fremfører en lignende kritik. Han ønsker heller ikke at afvise Plantingas projekt, men at modificere det, så der bliver mere plads til evidens og argumentation (se Wykstra 2002, 92-116).

attempt to discredit.” (Plantinga 2001, 215) Han mener altså, det er vigtigt, fordi det er en meget udbredt indvending. Plantinga uddyber dette i sit svar til Zagzebski: “My aim was to refute [...] ‘the demure evidentialist objection’ to Christian belief—one that seems to me to be the most important and popular objection currently on offer.” (Plantinga 2002, 130) Her præciserer Plantinga, at en af de vigtige *de jure* indvendinger, han afviser i sin teori, er den evidentialistiske *de jure* indvending. Denne indvending siger, at teisten skal have evidens for sin tro for at være rationel (se 2.1). Konsekvensen af en sådan evidentialistiske *de jure* forpligtelse er, at teisten og ateisten ikke er epistemologisk ligestillet. Hvis de begge er underlagt en evidentialistisk forpligtelse, skal teisten have evidens for sin tro, mens ateisten ikke skal have evidens for sin ateisme, for der ikke er noget krav om at give evidens for ikke-tro. Ateisten ville således have en epistemologisk fordel. Jeg mener derfor, at Plantingas bidrag på dette punkt er betydningsfuldt, set fra et apologetisk synspunkt. Plantinga tager ofte de freudianske og marxistiske *de jure* indvendinger op i WCB (se 1.2). Plantinga viser med sin teori, at disse indvendinger ikke kan adskilles fra *de facto* spørgsmålet om Guds eksistens. Han afviser dem, fordi de forudsætter, at Gud ikke findes, og de gør ikke noget for at bekræfte denne forudsætning. Problemet med dette bidrag, syntes jeg, er, at den freudianske indvending ikke udgør nogen alvorlig *de jure* indvending. Freuds påstand kan også afvises fra et evidentialistisk synspunkt, da der, som Plantinga også selv påpeger, ikke er nogen evidens for påstandenes sandhed (Plantinga 2000, 194-195).

Jeg mener derfor, at Plantinga har bidraget med noget vigtigt til den kristne apologetik ved at afvise *de jure* indvendinger. Det vil dog kræve en større analyse af forskellige *de jure* indvendinger at vurdere, hvor betydningsfuldt og omfattende hans bidrag er. På dette punkt kunne Plantingas projekt godt være mere omfattende.

Er konstruktionen af en mulig religiøs epistemologi vigtig? Det er den på tre måder. For det første, viser hans model, hvordan den kristne kan tænke om epistemologi. Hans model har altså værdi for den kristne filosofi. For det andet, viser Plantingas model at de fleste kristne *kan* være rationelle i deres tro på Gud. Hans model viser, at det ikke er nødvendigt, at den troende har et stort kendskab til filosofi og apologetik, for at hans tro er rationel. Det betyder, at størstedelen af kirken, inklusiv børn, gamle og mentalt retarderede, kan have en rationel tro på Gud. Dette bidrag skal ikke undervurderes. For det tredje, kan teisten hævde overfor ateisten, at have en rationel tro. Problemet er, påpeger Sudduth, at Plantingas teori fokuserer på, hvad der skal til for at *være* rationel, ikke hvad der skal til for at *vis*, at en tro er rationel eller sand (Baker 2007, 93). Plantingas projekt har derfor værdi for den negative apologetik men næppe for den positive apologetik.

På denne baggrund mener jeg, at det er uberettiget at hævde, at Plantingas konklusioner ikke er vigtige. Alligevel er der noget rigtigt i indvendingen. Hvis man kan vise, at Gud findes, er spørgsmålet om teismens rationalitet jo også besvaret. *De facto* spørgsmålet er altså langt vigtigere og mere interessant end *de jure* spørgsmålet. Dette leder mig til næste afsnit.

5.3.2 Burde Plantinga have forsøgt at besvare *de facto* spørgsmålet?

Plantinga afslutter WCB med følgende udsagn:

“But *is* [Christian belief] true? This is the really important question. And here we pass beyond the competence of philosophy, whose main competence, in this area, is to clear away certain objections, impedances, and obstacles to Christian belief.” (Plantinga 2000, 499)

Plantinga mener altså ligesom Swinburne, Fales, Zagzebski og Baker, at *de facto* spørgsmålet er det egentlige og vigtige spørgsmål. Men han besvarer det ikke, fordi han ikke mener, at filosofien kan besvare det. Han kender ikke til et argument for Guds eksistens, som kan overbevise en, som ikke allerede accepterer dets konklusion (Plantinga 2000, 201). Han hævder, at der findes gode argumenter for Guds eksistens, men ingen, som kan *vise* eller *demonstrere* Guds eksistens (Plantinga 2000, 170).

Når Plantinga så tydeligt afviser at forsøge at besvare *de facto* spørgsmålet i WCB, er det ikke, fordi han mener, at *de facto* argumentation generelt ikke kan bruges. Vi så jo ovenfor (se 5.2.2), at *de facto* argumenter kan bruges til at styrke og støtte en basal tro. Det han kategorisk afviser, er, at troen på Gud og kristendommen skal kunne opnå berettigelse via argumenter alene. Argumenterne er i sig selv ikke stærke nok til at kunne etablere teismens og kristendommens rationalitet. Om Plantinga har ret i disse påstande er en større debat, som er for omfattende at vurdere her.

Jeg vil dog kritisere Plantinga for, at han ikke i større grad behandler *de facto* argumentation i WCB. En stor del af den kritik, som er blevet rettet mod Plantinga, er, som vi har set, anklager om fideisme og at han ikke fokuserer på *de facto* spørgsmålet. Hvis Plantinga tydeligere havde vist hvilken rolle argumentation og evidens kan spille i hans model, kunne det måske have forebygget en del bekymring, forvirring og kritik. Hans WCB ville være blevet styrket af at have haft en femte del, hvor han havde behandlet de vigtigste argumenter for teisme og kristendom, og havde vist, hvordan disse argumenter passer ind i hans teori.¹⁷

Det er altså svært at give nogen endelig vurdering af, om Plantingas teori er tilstrækkelig. På den ene side, har Plantingas teori bidraget med vigtige indsigter til den kristne apologetik og filosofi, og han mener ikke selv, at det er muligt, at hans teori også kan omfatte at besvare *de facto* spørgsmålet. På den anden side, kan hans projekt med fordel udvides og modificeres.

---

¹⁷ William Lane Craig påpeger, at Plantingas syn på argumenter er let at misforstå. Derfor har han en diskurs i "Five Views on Apologetics", hvor han forsøger at redegøre for Plantingas syn (se Craig 2000, 45-48).

6 Konklusion

Vi har altså set, hvordan Plantinga forstår forholdet mellem tro og rationalitet med henblik på spørgsmålet, om det er rationelt at tro på Gud. Forholdet mellem tro og rationalitet identificerer Plantinga med *de jure* spørgsmålet.

Plantinga kritiserer den klassiske internalistiske måde at forstå forholdet mellem tro og rationalitet. Denne teori siger, at en tro er rationel, hvis den er retfærdiggjort. En tro kan være retfærdiggjort, enten, hvis den er korrekt basal eller der er tilstrækkelig evidens for den. Plantinga mener ikke, denne teori er tilstrækkelig, fordi konsekvensen er, at størstedelen af det som vi tror, ikke er rationelt, og fordi teorien ikke lever op til sit eget kriterium. Han viser desuden, at teisten *kan* være rationel ifølge dette kriterium.

Plantinga forstår forholdet mellem tro og rationalitet ud fra en externalistisk teori, som siger, at en tro er rationel, hvis den er berettiget. En basal tro er berettiget, hvis den er produceret af kognitive evner, som fungerer korrekt i et passende miljø og sigter på sandhed, medmindre den overvindes af en defeater. Fordelen ved denne teori er, at størstedelen af det vi tror, kan hævdes at være rationelt, og den fældes ikke af selv-reference-problemet. Den tvinges heller ikke til at erklære det sindssyge menneske for muligvis rationelt, fordi rationaliteten ikke forbindes med personen, men med produktionen af troen.

Plantinga finder i teorien omkring berettigelse et gyldigt *de jure* spørgsmål: Er det berettiget at tro på Gud? For at besvare spørgsmålet, konstruerer Plantinga Aquinas/Calvin-modellen. A/C-modellen siger, at Gud har skabt mennesket med en kognitiv evne, kaldet *sensus divinitatis*, som skal give det sand tro om Gud selv. Troen på Gud er berettiget, fordi den er produceret af en kognitiv evne, som opfylder kriteriet for berettigelse. På baggrund af dette konkluderer Plantinga, at hvis Gud findes, så er teismens formentlig berettiget. Plantinga har således vist, at troen på Gud *kan* være rationel. Det betyder, at alle *de jure* indvendinger mod troen på Gud er ugyldige, fordi de er afhængige af *de facto* spørgsmålet.

På baggrund af denne fremstilling vurderede jeg herefter Plantingas teori ud fra to indvendinger.

Den første indvending har baggrund i den religiøse pluralisme og er baseret på to kritikpunkter. For det første, at andre religioner også kan hævde at være rationel-hvis-sand. Dette afviser Plantinga ikke. Visse teistiske religion vil kunne konstruere en lignende model. For det andet, at ingen religion kan hæve sig over de andre ved hjælp af evidens og argumenter. Dette er dog en misforståelse af Plantingas teori, da Plantinga ikke udelukke den rolle som defeaters og *de facto* argumentation kan spille. Derfor var den pluralistiske kritik ikke succesfuld.

Den anden indvending hævder, at Plantingas teori ikke er tilstrækkelig, og er igen baseret på to kritikpunkter. For det første, at Plantingas bidrag med teorien ikke er vigtigt. Jeg har argumenteret for, at Plantinga har bidraget med noget vigtigt, selvom *de facto* spørgsmålet er langt vigtigere. For det andet, at Plantinga ikke forsøger at besvare *de facto* spørgsmålet. Plantinga indvender, at han ikke har forsøgt at besvare det, fordi han ikke mener, at filosofien formår at besvare det. Denne indvending kan altså ikke afvises, da den indeholder åbne spørgsmål, som kræver yderligere belysning.

Der er mange aspekter af Plantingas filosofi, som det ikke har været muligt at undersøge i denne opgave, og som kunne danne baggrund for yderligere undersøgelser. Jeg vil særligt foreslå to interessante spørgsmål til videre undersøgelse, som ligger i direkte forlængelse af denne opgave: (1) Er det muligt at

besvare *de facto* spørgsmålet? (2) Hvordan kan *de facto* argumentation indarbejdes i Plantingas teori og vil en sådan udvidelse styrke hans projekt?

7 Litteraturliste

Særpensum

Baker, Deane-Peter 2007: *Tayloring Reformed Epistemology: Charles Taylor, Alvin Plantinga and the de Jure Challenge to Christian Belief* (London: SCM Press).

Hoitenga, Dewey J. 1991: *Faith and reason from Plato to Plantinga: an introduction to Reformed epistemology* (Albany, N.Y: State University of New York Press).

Moser, Paul K. 2010. *The evidence for God: religious knowledge reexamined.* (Cambridge, New York: Cambridge University Press).

Plantinga, Alvin 1983: "Reason and Belief In God" i *The Analytic Theist: An Alvin Plantinga Reader* (1998), redigeret af James F. Sennett, 102–161 (Grand Rapids: W.B. Eerdmans Pub. Co).

Plantinga, Alvin 1987: "Justification and Theism" i *The Analytic Theist: An Alvin Plantinga Reader* (1998), redigeret af James F. Sennett, 162–186 (Grand Rapids: W.B. Eerdmans Pub. Co).

Plantinga, Alvin 1993: *Warrant: The Current Debate* (New York: Oxford University Press).

Plantinga, Alvin 2000: *Warranted Christian Belief* (New York: Oxford University Press).

Plantinga, Alvin 2001: "Rationality and Public Evidence: a Reply to Richard Swinburne" *Religious Studies* 37, 215–222 (Cambridge: Cambridge University Press).

Plantinga, Alvin 2002: "Reply" *Philosophical Books* 43 (2) (April), 124–135 (Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2002).

Sennett, James F, red. 1998: *The Analytic Theist: An Alvin Plantinga Reader* (Grand Rapids: W.B. Eerdmans Pub. Co).

Sudduth, Michael Czapkay 2002: "Plantingas Revision of the Reformed Tradition: Rethinking Our Natural Knowledge of God" *Philosophical Books* 43 (2) (April), 81–91 (Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2002).

Swinburne, Richard 2001: "Plantinga On Warrant" *Religious Studies* 37, 203–214 (Cambridge: Cambridge University Press).

Wolterstorff, Nicholas 2012: "Then, Now, and Al" i *Reason, metaphysics, and mind: new essays on the philosophy of Alvin Plantinga*, redigeret af Kelly James Clark og Michael C. Rea, 203–216 (New York: Oxford University Press).

Wykstra, Stephen J. 2002: "'Not Done In a Corner': How To Be a Sensible Evidentialist About Jesus" *Philosophical Books* 43 (2) (April), 92–116 (Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2002).

Zagzebski, Linda 2002: "Plantingas Warranted Christian Belief and the Aquinas/Calvin Model" *Philosophical Books* 43 (2) (April), 117–123 (Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2002).

Fællespensum

Craig, William Lane 2000: "Classical Apologetics" i *Five Views on Apologetics*, redigeret af Steven B. Cowan, Counterpoints (Grand Rapids: Zondervan).

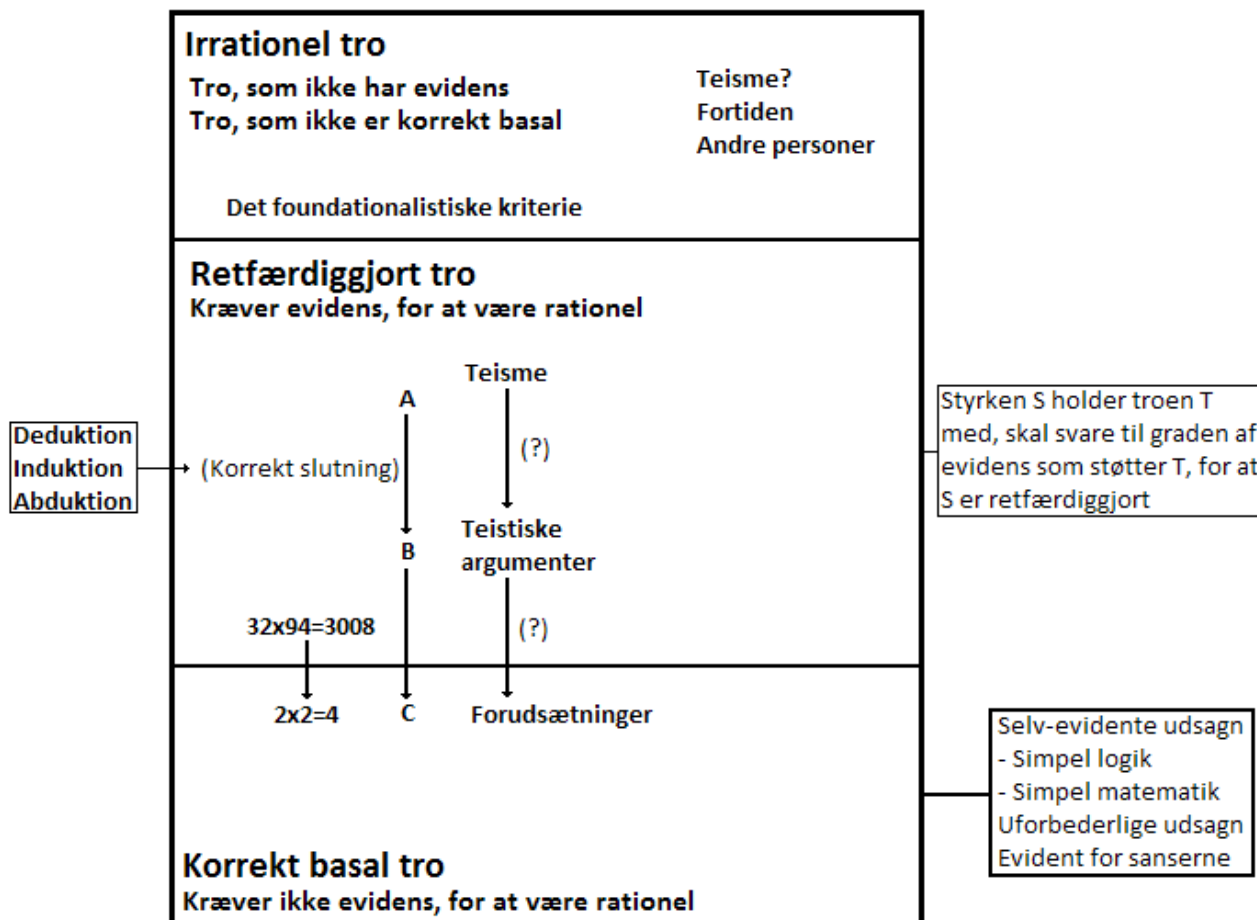
Clark, Kelly James 2000: "Reformed Epistemology Apologetics" i *Five Views on Apologetics*, redigeret af Steven B. Cowan, Counterpoints (Grand Rapids: Zondervan).

Supplerende litteratur

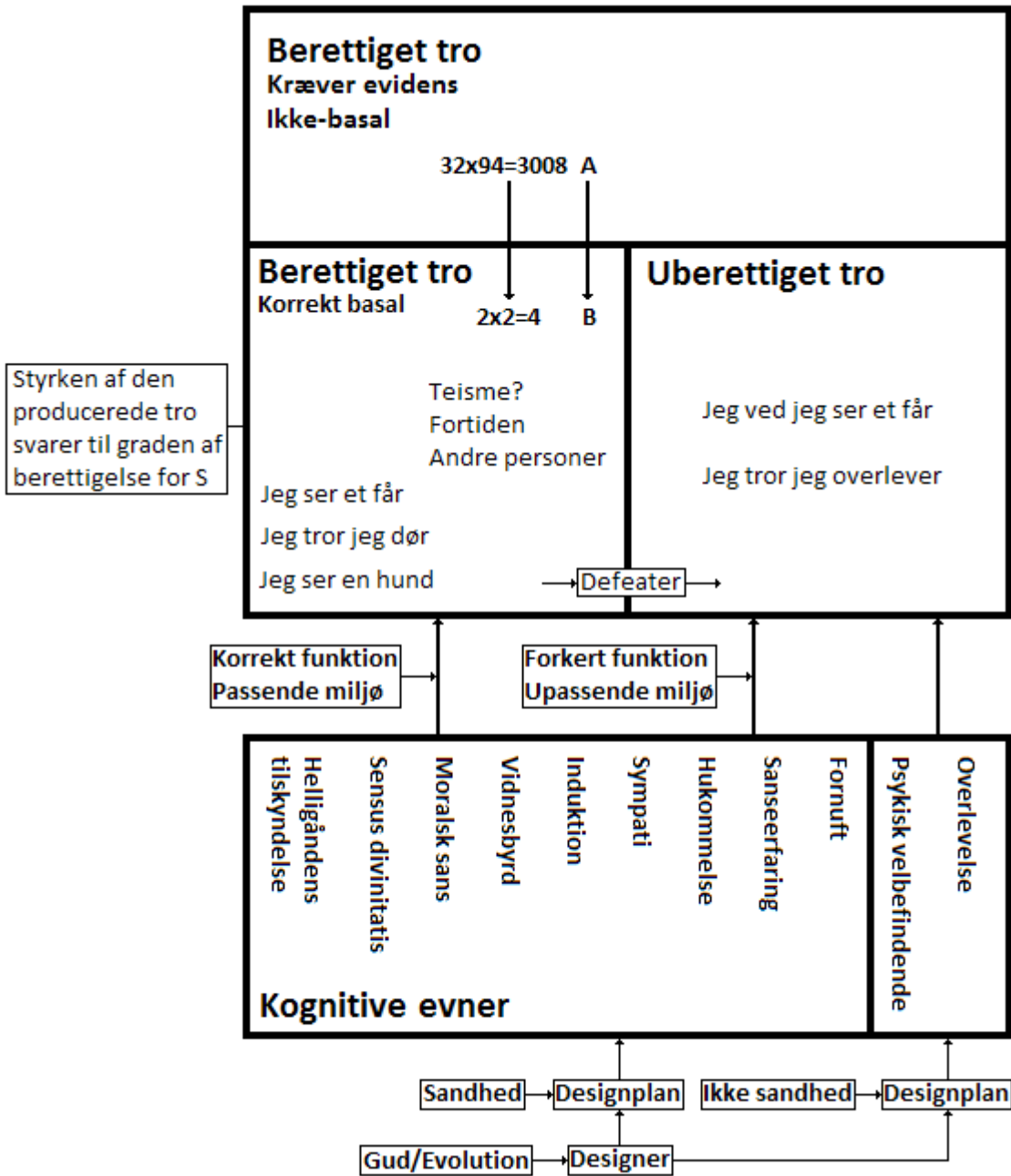
Plantinga, Alvin 1991: "The Prospects for Natural Theology" *Philosophical Perspectives* (5), 287–315.

8 Bilag 1

Den klassiske forståelse

9 Bilag 2

10 Bilag 3

